

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

PROFESIJNÝ A KARIÉROVÝ RAST
pkrmpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Bc. Miroslava Lauffová

Tvorivá dramatika

Osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe

Prešov

2013

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum, Ševčenkova 11,
850 01 Bratislava

Autor OPS/OSO: Bc., Miroslava Lauffová

Kontakt na autora: Základná umelecká škola, Bernolákova 26, Košice 040 13,
emlauff@gmail.com

Názov OPS/OSO: Tvorivá dramatika – metódy tvorivej dramatiky pri tvorbe
uceleného divadelného projektu s využitím detskej dramatickej
tvorivosti, prvkov pohybového divadla a literárnej tvorby detí

Rok vytvorenia OPS/OSO: 2013

Odborné stanovisko vypracoval: PhDr. Marta Hanečáková, PhD.

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor. Text neprešiel jazykovou úpravou.

Táto osvedčená pedagogická skúsenosť edukačnej praxe/osvedčená skúsenosť odbornej praxe bola vytvorená z prostriedkov projektu Profesionálny a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

Projekt je financovaný zo zdrojov Európskej únie.

Kľúčové slová

Detská dramatická tvorivosť. Etuda. Hra. Inscenácia. Pohyb. Vlastná tvorba.

Anotácia

Práca sa zameriava na tieto oblasti detskej dramatickej tvorivosti – slovo, hra, priestor, dramatický tvar. Ponúka konkrétne spôsoby práce s deťmi využiteľné nielen v ZUŠ ale i v ŠKD, ZŠ, pri záujmovo-umeleckej činnosti, dramatoterapii. Uvedené hry ponúkajú postupnosť krokov pri tvorbe inscenácie, prípravné činnosti predchádzajúce vzniku uceleného dramatického tvaru, tvorbu scenára aj výsledné predstavenie. Prezentované postupy v skratke syntetizujú osemnásťročnú pedagogickú skúsenosť v oblasti detskej dramatickej tvorivosti a inscenovanie viac ako sto inscenácií využívajúcich metódy a princípy tvorivej dramatiky.

OBSAH

ÚVOD	5
1 ABECEDA TVORIVOSTI	6
1.1 Osobnosť	6
1.2 Teoretické východiská	6
1.3 Motivácia	7
2 SLOVO, PRIESTOR, TVAR	9
2.1 Orientácia v literatúre.....	9
2.2 Odkrývanie tajomstiev	9
3 POHYB A PRIESTOR	16
3.1 Hra	16
3.2 Etuda	22
3.3 Gesto a pohyb	22
3.4 Gesto a emócia	23
4 INSCENOVANIE TVORIVEJ DRAMATIKY	25
4.1 Inscenovanie rozprávky	25
ZÁVER	30

ÚVOD

Tvorivá dramatika je jedným z najpôsobivejších a najoblúbenejších spôsobov odovzdávania vedomostí v rôznych oblastiach. Pre deti znamená zaujímavý, pútavý spôsob komunikácie a pre pedagóga znásobený čas na prípravu vyučovacej hodiny. V tomto prípade však môžeme skonštatovať, že účel svätí prostriedky, pretože výsledný efekt – ako tvrdia pedagógovia, ktorí sa tomuto spôsobu venujú – je účinnejší a trvácnejší ako pri bežnom výklade učiva.

Efektivita vo vyučovaní je v súčasnosti veľmi často diskutovanou témou. Do popredia sa dostávajú tie zručnosti pedagóga, ktoré inovatívnym spôsobom rozbiehajú zaužívaný spôsob memorovania a povrchného výkladu učiva. Dieťa si pamätá – rovnako ako každý ľudský jedinec – v prvom rade emóciu, pocit a potom „kotvu“, prostredníctvom ktorej sa mu poznatok sprostredkoval: či už hovoríme o interaktívnych tabuliach, návšteve zaujímavého miesta alebo o divadielku o putovaní predkov.

Poznatky prijímané netradičným spôsobom patria k najtrvácnejším a vo veľkej miere určujúcim napredovanie dieťaťa, dokonca môžu ovplyvniť jeho budúcu orientáciu v povolání. Tí, ktorí nás zásadným spôsobom ovplyvňujú, sa najväčšou mierou podieľajú na tom, kým sme. Paralela so škaredým káčatkom čerstvo vyliahnutým z vajíčka, ktoré sa po krátkom čase na tomto svete dostáva do rúk nepoznaného sveta – v našom prípade do rúk spolužiakov, školských povinností a školského systému, je namieste. No namiesto osamoteného blúdenia a hľadania svojej mamy má káčatko k dispozícii pedagóga, ktorý sa môže stať pre neho nielen sprievodcom na jeho ceste, ale i formovateľom jeho osudu. Ponúka mu orientáciu v neznámom svete, dbá na postupnosť jeho krokov, pomenúva mu jednotlivé ciele.

Učiteľské zručnosti a kompetencie veľkou mierou ovplyvňujú integráciu dieťaťa v novom prostredí, jeho nasledujúci vývin a tvoria kotvu, ktorá ho môže usmerniť v budúcom živote. Rozvíjanie sociability dieťaťa patrí v školskom prostredí k najzákladnejším úlohám učiteľa.

Pri tvorivej dramatike je dôležité mať na pamäti cieľ, aby sa vyučovacia hodina nezmenila na koláž vzájomne nesúvisiacich aktivít s nejasným zámerom. Systematika metodík jednotlivých ročníkov by mala byť kľúčovou pri výbere činností s ohľadom na vek a zrelosť dieťaťa. Jednotlivé aktivity by mali reflektovať oblasť pôsobenia pedagóga, či už hovoríme o slovesnosti, javiskovej reči, pohybe, či súborovej práci.

Tvorivé aktivity ponúkané dieťaťu v rámci jednotlivých predmetov (nielen na ZUŠ) sa môžu stať dôležitou súčasťou rozvoja osobnosti dieťaťa a vo veľkej miere ovplyvniť jeho vnímanie a hodnotenie sveta, schopnosť reagovať na nepredvídateľné situácie. Prežívanie a *hra na...* rozvíjajú jeho emocionálnu stránku, pomáhajú mu vstupovať do sveta fantázie a v reálnom svete konať tvorivo a inovatívne. Zážitok, ktorý vzniká počas tejto tvorivej cesty, ktorá je v skutočnosti sledom mnohých cieľov, je nesmierne obohacujúci tak pre dieťa ako i pre pedagóga. Toto spojenie je zvyčajne synonymom partnerstva, rešpektu a vzájomnej dôvery.

Práca sa zameriava na konkrétne postupy tvorivej dramatiky syntetizujúce slovo, pohyb a priestor, cieľovou skupinou sú odvážni pedagógovia ZŠ, ZUŠ, ŠKD a vedúci umeleckých súborov pracujúci s deťmi v tejto oblasti.

1 ABECEDA TVORIVOSTI

Pojem tvorivá dramatika, dramatická výchova, detská dramatická tvorivosť čoraz častejšie rezonuje nielen v umeleckých školách a súboroch, ale stáva sa súčasťou edukačného procesu v celom školskom systéme. Teoretické vymedzenie tohto pojmu možno zhrnúť ako systém premyslených, na seba nadväzujúcich činností, osobnostného a sociálneho učenia. Zhoda panuje aj v tom, že ide o premyslenú, nenáhodnú činnosť s jasne vymedzeným cieľom. (Pajdlhausenová, Majzlanová, 2011). Keďže v detskom svete súvisí všetko so všetkým (Disman, 1976), využíva tvorivá dramatika tak slovo ako i pohyb, nenahraditeľnú detskú hravosť – kolektívne hry, cvičenia podnecujúce vnímanie, myslenie, fantáziu. S prihliadnutím na prax možno len súhlasiť s tvrdením, že tento systém pozitívne ovplyvňuje osobnostný rozvoj dieťaťa, jeho komunikačné zručnosti, je dôležitým faktorom socializácie.

1.1 Osobnosť

Osobnosť dieťaťa sa nestále formuje a vyvíja, pôsobí na ňu množstvo vonkajších aj vnútorných faktorov. Osobnosť učiteľa je v školskom prostredí (a nielen tam) pre neho dôležitou autoritou, ktorá môže plno využívať svoju statusovú rolu alebo sa jej môže čiastočne vzdať a prijať úlohu sprievodcu na ceste k sebaobjavovaniu dieťaťa a jeho sveta. Súhlasíme s Bekéniovou (2012), že tvorivá dramatika si vyžaduje učiteľa flexibilného, tvorivého, schopného naplňovať multirolu, v ktorej sa ocitol. Oboznámenie sa so systémom tvorivej dramatiky, jej metódami, princípmi, stratégiami, vytvárať podnetné prostredie, reagovať na potreby žiakov a predovšetkým „byť schopný sebareflexie a permanentného sebarozvíjania“ (Bekéniová, L, 2012, str. 25), tvorí realizačný základ dramatickej výchovy. Vzájomné partnerstvo, rešpekt a dôvera dotvárajú rámec tohto špecifického vzťahu.

1.2 Teoretické východiská

Školský vzdelávací program podrobne rozpracúva ciele, kľúčové kompetencie i prostriedky, ktoré sú odporúčané pri práci s deťmi v primárnom a nižšom sekundárnom vzdelávaní. Z uvádzaného vyberáme základné prvky, ktoré je potrebné zohľadniť aj pri nasledujúcich aktivitách opísaných v práci.

Z vyššie uvedeného jednoznačne vyplývajú nasledovné ciele:

- rozvíjať kreatívne myslenie,
- rozvíjať emočnú inteligenciu, pestovať zmysel pre dobro a krásu,
- budovať v dieťati hodnotový systém a obranyschopnosť voči tlaku reklamy, gýču, preferencii materiálnych hodnôt a pod.,
- usmerňovať dieťa k vyšším duchovným hodnotám,
- prispôbovať sa potrebám konkrétnych oblastí, zohľadňovať nové trendy vo vývoji umení,
- viac sa venovať vývoju vkusovej orientácie detí,
- úzka spoluprácu ZUŠ nielen so základnými školami v mieste pôsobenia, ale i s obcou, kultúrnymi centrami či umeleckými súborami v mieste školy a pod..

Činnosti uvádzané v práci nadväzujú na vymedzenia ŠVP a princípy, zásady a metódy tvorivej dramatiky definované odborníkmi v odbornej literatúre. Tretím prvkom je

reflexia vlastnej pedagogickej skúsenosti v kontexte 18-ročnej pedagogickej a šesťročnej divadelnej praxe.

Princípy tvorivej dramatiky v ponímaní odborníkov môžu byť dobrým odrazovým mostíkom i sprievodcom pre pedagóga pri tvorbe aktivít na vyučovaciu hodinu. Machková (2004) ponúka zrozumiteľný prehľad princípov dramatickej tvorivosti: od **základných princípov** - *skúsenosti* (aktivity, prežitky, schopnosti, vedomosti, situácie a ich pochopenie), *prežívania* (vcítanie sa, zainteresovanie človeka v danej situácii), *hry* (sloboda v konaní), *tvorivosti* (expresívna, invenčná, inovačná), cez **špecifické princípy** – *psychosomatickú jednotu* (súlad vnútorného s vonkajším prejavom, harmónia tela a duše), *vstup do role* (vcítanie, porozumenie a jednanie v novej situácii), *skúmanie a experimentáciu* (opakované, inovatívne prehrávanie situácií), až po *improvizáciu* (aktívne reagovanie na podnet). Prechodným princípom a nie náhodou považovaným za jeden z najdôležitejších, je princíp *partnerstva*. Spolupráca, empatia a dobrovoľné vzdanie sa dominancie jednotlivca v prospech celku, sú dôležitým princípom priamo ovplyvňujúcim nielen realizáciu úloh tvorivej dramatiky, ale i priamo reálny život. Podpora tohto princípu je dôležitá pre celkový vývin dieťaťa a jeho socializáciu.

Metódy tvorivej dramatiky znamenajú cestu, spôsob akým budeme pracovať s dieťaťom. Rešpektovanie metód pomôže udržať pri tvorbe rámec, ktorý bude rešpektovať osobnosť dieťaťa, jeho zrelosť, schopnosti a zabráni prekročeniu hranice medzi tvorivou dramatikou a „nácvičkom divadla“.

Valenta (1998) rozdeľuje metódy tvorivej dramatiky na štyri základné skupiny: *metódy profilujúce* – založené na princípe *hrania rolí* (čiasťočné alebo celistvé zobrazenie v role), *metódy organizujúce a podporujúce* (práca s literatúrou, tvorivé písanie, rôzne hlasové, dychové, rytmické, motorické cvičenia...), *metódy komplementárne* (pozorovanie, počúvanie, dotyk, ochutnávanie) a *metódy pomocné a doplnkové*, ktoré nie sú založené na princípe *hrania rolí* a nie sú nevyhnutné (tvorivé hry, sebaopoznávacie, vizualizačné, relaxačné, rozohrievacie cvičenia, cvičenia zamerané na rozvoj zmyslového vnímania...).

Hlavným **cieľom** tvorivej dramatiky – na tom sa zhodujú mnohí autori (Bakošová, Bekéniová, Grohová, Disman, Machková, Mrvová, Pršová, Valenta) – je komplexný rozvoj osobnosti dieťaťa, jeho socializácia a v neposlednom rade jeho zušľachtovanie a orientácia v oblasti umenia a kultúry. Ako sa s tým popasovať?

1.3 Motivácia

Nadšenie, aktivita, poľavenie záujmu, opätovná motivácia, aktivita, uvoľnenie atď. dookola. Tento kruh je prirodzený pre každú činnosť v rámci vyučovania. Striedanie aktívnej fázy s fázou uvoľnenia vytvára rovnováhu a priestor pre dieťa na opätovné zapojenie sa do aktivít a pedagógovi dáva priestor na vysvetlenie, zdôvodnenie a plánovanie činností. Vo fáze uvoľnenia prichádza automaticky k poklesu záujmu o vykonávanú aktivitu a tu sa otvára veľký priestor pre motiváciu.

Keďže pri tvorivej dramatike by nemalo ísť o náhodný zhuk zábavných hier, ale o cieleňú reflexiu metodiky v praxi, priebežné motivovanie detí by malo byť samozrejmom súčasťou vyučovania. Pedagogická príprava na vyučovanie by mala obsahovať aj zopár aktivít, „scenárov“, ktoré odrážajú existenciu práve tejto fázy vyučovania. Skúsenosti z praxe potvrdzujú, že strata prvotného nadšenia a nedostatok

zručností pri jeho opätovnom navodení, bola významnou prekážkou pri dokončení dramatického dielka, dosiahnutí očakávanej kvality chcených výstupov, prípadne i odmietnutím ďalšej spolupráce zo strany dieťaťa. Dôvod? Veľmi prostý: dieťa sa začalo nudiť. Ak hovoríme o príprave pedagóga na fázu opätovnej motivácie detí prostredníctvom nových aktivít, pohľadov na príbeh, situáciu, musíme hovoriť aj o riziku preexponovania aktívnej fázy vyučovania.

Riešením demotivácie nie je zhluk aktívnych a ešte aktívnejších činností, ale **rovnováha** medzi nimi. Rovnako ako po nádychu nasleduje výdych, rovnako po fáze aktívnej tvorby nasleduje fáza uvoľnenia. Je to ideálny čas na zhodnotenie pocitov, podporu detí v ich snahe, načrtnutie ďalšieho smerovania hodiny. Môžu nám poslúžiť i niektoré cvičenia, ktoré si vyžadujú skôr zapojenie intelektu (napr. *čítanie rozprávkového príbehu po záverečnú fázu, kde deti dotvárajú rôzne závery, rozhovor pomocou brumenda, asocičný kruh...*), než pohyb.

Motivácia detí je hybným motorom aktivít prebiehajúcich v triede. V prvom rade však dieťa vidí „motivovaného“, prípadne apatickeho pedagóga. **Osobné zaujatie** a odovzdanie sa v prospech detí je základnou podmienkou akýchkoľvek tvorivých aktivít. Deti majú neomylnne vyvinutý zmysel pre zhodnotenie situácií – je teda dobré pristupovať k nim pravdivo a s rešpektom, citlivo vnímať ich potreby a pohnútky. Zmysluplné načúvanie, prejavená dôvera sú základom tohto partnerského vzťahu.

2 SLOVO, PRIESTOR, TVAR

Tvorivá dramatika v edukačnom procese ponúka deťom aktivity vychádzajúce z ich prirodzenej hravosti. Spontánnosť v prejave, tvorivosť, schopnosť tvorivo reagovať na vzniknutú situáciu sú najdôležitejšie devízy, ktoré môže tento systém ponúknuť. Viacerí autori a praktici upozorňujú na riziko tvorivej dramatiky, ktorá stráca svoj zmysel vždy, keď smeruje k profesionálnej divadelnej dokonalosti. Nie je preto namieste obava z „neinscenovania“, pretože počas cesty k „produktu“, sa zvyčajne udejú tie najdôležitejšie zázraky. Cieľom pedagóga je len otvoriť tie pomyselné dvere a dovoliť dieťaťu, aby do nich vstúpilo. Ponúkame dva základné spôsoby: v jednom je odrazovým mostíkom slovo, v druhom pohyb a následne konkrétne spracovanie známej rozprávkovej témy.

2.1 Orientácia v literatúre

Literárne predlohy – rozprávky, básne, poviedky sú jednou zo základných pomôcok na hodinách tvorivej dramatiky. Orientovanie sa v literatúre je jedným z našich najdôležitejších cieľov pri práci s deťmi. To predpokladá osobné zaujatie pre knihy, sústavné dopĺňanie si knižnice. Toto poznanie môžeme zúročiť aj pri prednese poézie a prózy, príprave žiakov na prednesové súťaže a prehliadky. Súčasná doba o trochu viac praje iným ako klasickým formám umenia – divadlo súperí o diváka s televíziou, rozhlas s muzikou v mobile, knihy sú dostupné on-line, elektronické čítačky ponúkajú čoraz väčšie množstvo titulov.

Menia sa tiež témy a prostredie: malebné dedinky plné drobných domčekov vystriedali veľkomestské ulice a panelákové sídliská, Janka Hraška vytláča grázlik Gabo. Pulty kníhkupectiev sú zaplavené rôznofarebnými publikáciami a dieťa lákajú na obrázok z populárnej animovanej rozprávky, magnetky, nálepky, vystrihovačky akčných hrdinov. Oveľa ťažšie je nájsť dobrý príbeh. Ako sa vyznať v tejto spleti hýriacej farbami, tvarmi a obrázkami, je pre deti často veľkým otáznikom a pre učiteľa zaujímavou výzvou.

2.2 Odkrývanie tajomstiev

*„To, čo je podstatné, je očiam neviditeľné.“
Antoine de Saint-Exupéry*

Cieľ 1:

- pochopenie textu, rozbor literárneho textu, čítanie s porozumením, tvorivé aktivity

Pomôcky:

- knihy:
Ľubomír Feldek: *Čiernobiele rozprávky*,
Ján Uličiansky: *Malá princezná*,
Antoine de Saint - Exupéry: *Malý princ*
- hárky papiera, výkresy, farebné ceruzky
- miesto na priestorové stvárnenie príbehov

Postup:

V úvode pedagóg predstaví deťom knihu Ľubomíra Feldeka: *Čiernobiele rozprávky*, predstaví spisovateľa (odporúčame jeho opis, fotografiu – tento fakt využijeme v ďalšej časti práce), stručne o nej porozpráva, nezabudne pri tom na nádherné **ilustrácie**, ktoré sa neskôr stanú nosným **motívom** tvorivých aktivít. Deti si vyberú

ľubovoľnú rozprávku, ktorú učiteľ prečíta (ak pracujeme so staršími deťmi, čítanie príbehu im prenecháme). Na konci príbehu porovnávame spolu s deťmi známe verzie rozprávky s „feldekovskou“ verziou, všímame si rozdiely, oceníme slovné hračky, obrazy... (napr. pri rozprávke Popoluška môžeme tiež vyzvať chalanov na technické návrhy riešení problémov ako sú: oddelenie popola od maku, môžeme skutočne chodiť v topánkach z krištáľu?, a pod.)

- čítanie príbehu pomôže deťom sústrediť sa, uvoľniť, koncentrovať myseľ na dianie v triede a odpútať sa od iných činností
- rozbor jednotlivých častí rozprávky napomáha porozumeniu obsahu
- možné poukázanie na použité štylistické prostriedky (metafora, metonymia, pauza...) podľa veku detí
- podľa vybratej rozprávky možno vybrať zvukomalebné slová (onomatopoeje) a vytvoriť z nich malý dialóg, kde zvukomalebné slová nahradia pôvodné slová – zvuk sa stane prostriedkom rozhovoru, deti si uvedomia melodiku a temporytmus reči, súčasne je to pre nich zaujímavým spestrením momentálnej činnosti - zameriame sa na krátke dialógy, ktoré neodvedú pozornosť od hlavného zámeru, len poukážu na rôzne zaujímavosti *schované* „v písmenkách“.

Nie všetko, čo vidíme, je ozajstné...a to, čo je podstatné, je očiam často schované...

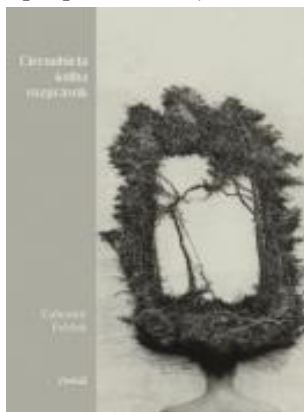
- parafráza citátu z Malého princa – pedagóg ju používa zakaždým, keď poodkryje deťom nové tajomstvo schované v knižke, príbehu, obrázku.

Po tejto fáze požiadame deti, aby sa usadili na zem do tureckého sedu, učiteľ si sadne na stoličku do vzdialenosti asi dvoch metrov (dostatočnej, aby sa deťom poskytol správny odstup), vezme na kolená zatvorenú knihu obrátenú zadnou časťou k deťom a zopakuje nosný motív:

Nie všetko, čo vidíme, je ozajstné...

Pred chvíľou sme si povedali a ukázali, čo všetko sa môže skrývať v obyčajnej rozprávke a teraz sa vyberieme do trošku iného sveta a odhalíme tajomstvá ilustrácií, obrázkov. Pán Feldek má svoje knihy veľmi rád a tak im vždy dopraje skvelého výtvarníka, ktorý ich ozdobí nádhernými obrázkami. Čo myslíte, čo je znázornené na tomto obrázku?

(pracujeme len s obálkou knihy, pre lepšiu ilustráciu správneho „odhalenia“ môžeme mať pripravenú aj karikatúru, fotografiu spisovateľa)

Obrázok 1,2,3 Lubomír Feldek

Zdroj: internet

V tejto chvíli obrátíme prednú obálku knihy k deťom a necháme ich hádať, čo je na obrázku. Postupne v ňom nájdeme „pokrútené stromy“, „taký tajomný les“, „smutné rastliny, ktoré sa asi pohádali, lebo majú pomotané konáre“... Pri dôkladnejšom skúmaní, ktoré pedagóg intenzívne iniciuje, sa objavia aj ďalšie „odhalenia“:

Je to tvár! Viem, je to tvár toho spisovateľa! Ved' to je Ľubomír Feldek!

Pedagóg ocení odhalenie tajomstva skrytého na obálke knihy a opäť použije motív hry:

Nie všetko, čo vidíme je ozajstné...

Aj obrázky môžu schovávať tajomstvá...

Pozitívne hodnotenie spolu s nadšením detí, ktoré sa práve stali úspešnými pátračmi a detektívmi, dovoľí pokračovať v hre a je vhodnou motiváciou pre deti pustiť sa do ďalšieho pátracieho dobrodružstva.

Cieľ 2 :

- v tejto fáze sa zameriame na rozvoj sociálnych vzťahov, analytické vnímanie situácií, rozvoj osobnosti dieťaťa prostredníctvom hodnotenia.

Učiteľ na chvíľu odloží knihu a prenesie pozornosť na samotné deti, komunikuje priamo s nimi a vytvára hypotetické situácie, ktoré môžu schovávať skryté významy: (Uvádžame dialóg, ktorý prebehol v triede, variácie odpovedí môžu byť rôznorodé, pedagóg ich koordinuje s ohľadom na cieľ).

Učiteľ:

Pred chvíľou sa nám podarilo odkryť tajomstvá ukryté na obálke knihy. Viete si predstaviť, aké tajomstvá sa môžu schovávať v skutočnom živote, ak život obrázka môže byť tak zaujímavý?

Napríklad:

Veronika, Viki a Andrejka sú dobré kamarátky – je to tak, nemýlim sa? Fajn. No ale dnes sa Andrejka správala úplne čudne, každému len odvrkla, cez prestávku odmietla ísť na chodbu, vykašlala sa na vás aj pri vybíjanej – jednoducho sa s ňou nedalo vydržať. Chovala sa otrasne. Čo by si jej Viki povedala na takéto správanie?

Viki:

Nech sa teda spamätá, pretože ináč sa s ňou nebudeme hrať a bude chodiť všade sama, akurát sa s ňou bude rozprávať bifi' a Laura a možno ani tá nie, lebo tá sa chce hrať s tebou len dovtedy, kým jej hovoríš, že je najlepšia.

Učiteľ:

Chápem to tak, že by si bola na ňu za takéto správanie nahnevaná a dala jej to patrične najavo?

Viki:

Áno, nech si nemýslí, že sa môže správať ku mne hocijako a ja to len tak prejdem. Ja som jej neurobila nič, prečo by sa mala oduť.

Učiteľ:

Rozumiem tomu tak, že by si bola pohnevaná? Dobre. Ale... Čo ak sa Andrejke dnes ráno stala nepríjemná situácia? Jednoducho šla ráno v škole na vecko a baby z vedľajšej triedy na ňu otvorili dvere práve vo chvíli, keď šla okolo trieda ôsmakov!

Viki:

Aha... ale... mohla mi to povedať, že sa jej také stalo, že sa kvôli tomu cíti zle.

Učiteľ:

Pýtala si sa jej na to?

Viki:

Áno, ale povedala, že nič.

Učiteľ:

To ti stačilo? Keď sa tak nad tým zamyslíš: myslíš, že tak dobrá kamoška ako je Andrejka, by bola schopná len tak z rozmaru zmeniť svoje správanie? A myslíš, že ranný zážitok by mohol byť skutočným dôvodom jej zmeny? Keď sa na to pozrieš touto, trochu zmenenou optikou, dá sa pochopiť jej divotvorné správanie?

Viki:

Jasné, veď to je pochopiteľné. Za to sa na ňu nemôže nikto hnevať. To skôr na tie, čo jej otvorili dvere.

Učiteľ:

Nie všetko, čo vidíme je ozajstné...a to, čo je podstatné, je očiam často schované...

Aj zdanlivo jasné a zrozumiteľné situácie môžu schovávať svoje tajomstvá a ak sa na ne pozrieme trochu bližšie, začnú nám tie tajomstvá odhaľovať.

Ďalší príklad:

Možno máte u seba v dome starú pani, ktorá na každého vrčí a šteká, hnevá sa na celý svet a lezie vám svojimi sťažnosťami poriadne na nervy.

Michal:

My máme takého suseda. Stále mu vadí náš pes. Minule bol u nás zvonit', že pes hlasno chodí.

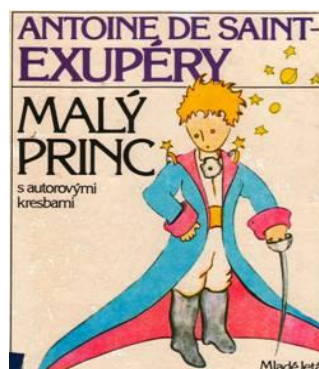
Učiteľ:

Chápem. To je presne človek, o ktorom hovoríme. A teraz sa prenesieme do inej knižky. Poznáte Malú princeznú? Je to nádherná kniha Jána Uličianskeho, ktorá sa trošilinku podobá na Malého princa a tak ako Malý princ putuje po rôznych planétach a stretáva tam... koho tam vlastne stretol?

V tejto chvíli zapojíme aj deti, vyberieme knihu Malý princ, necháme ich pomenovať jednotlivé planéty, charakterizovať postavy z knihy Malý princ, poukazujeme na povahové vlastnosti a správanie. Odložíme Malého princa, vyberieme knihu Malá princezná, upozorníme na krásne ilustrácie (väčšinou ich chcú vidieť deti samé mysliac si, že ideme opäť hľadať tajomstvá ukryté v obrázkoch) a pomaly sa vrátíme od diskusie k hlavnej téme.

Obrázok 4 Malá princezná
Zdroj: internet

Obrázok 5 Malý princ
Zdroj: internet

Učiteľ:

Malý princ putoval po rôznych planétach a Malá princezná putuje v knihe po obytnom dome a hľadá svoju mamu a posteľ s nebesami. Je to dievčatko, ktoré sa narodilo o trošku

skôr – ako sama vraví: je „predčasne stratená“ a putuje od bytu k bytu, nahliada do rôznych domácností a detských izieb a hľadá tú svoju izbičku. V dome je však veľa bytov, v nich bývajú rôzni ľudia... V jednom z tých bytov býva aj stará pani učiteľka, ktorá sedáva stále doma vo svojom vozíku a nad hlavou má rozprestretý dáždnik.

Ester:

V byte? A to je už na čo dobré?

Učiteľ:

Stará pani vraví, že stále čaká, že ju príde niekto navštíviť, a ak by pršalo alebo svietilo slnko, ona by bola pripravená na prechádzku... ale, žiaľ, nikto nechodí, ale ona tomu rozumie, pretože celý život učila cudzie jazyky, aby si ľudia dokázali lepšie porozumieť. A ešte hovorí, že starí ľudia zabúdajú preto, aby ich nebolela duša... A Malá princezná jej hovorí, že veci na pamiatku by sa mali darovať dvakrát: jeden dar pre obdarovaného a druhý by mal zostať tomu, kto ho daroval – tak by sme menej zabúdali na ľudí, ktorí sú pre nás dôležití.

Čo myslíte, ak by ten starý, zlostný sused bol podobne opustený ako stará pani učiteľka a z jeho „veľkého“ života, kde dával a dával, mu nezostal nikto - len opustený byt, dalo by sa pochopiť jeho správanie? Dalo by sa pochopiť, že sa hnevá na tento svet, ktorému za celý svoj život toľko dal a nič mu nevracia?

Deti:

Asi hej. Asi aj mňa by hnevalo, keby som bol furt sám. A ani tie moje deti keby neprišli, to by ma fakt jedovalo.

Učiteľ:

Ale zvonku to na ňom nevidíme, no môžeme sa pokúsiť pochopiť jeho správanie a oplatiť mu to nie rovnakou mincou, ale naopak. Ved' ako sme si už hovorili... :

Nie všetko, čo vidíme je ozajstné...a to, čo je podstatné....

... každý človek si môže zo sebou niesť svoj vlastný príbeh, ktorý môže byť pre nás tajomstvom, preto by sme asi mali s tým kritickým hodnotením chvíľku počkať, čo poviete?

Väčšinou sa rozprúdi súhlasná diskusia a deti pridávajú svoje vlastné príbehy a skúsenosti, jedna situácia asocjuje druhú, podobnú, ich kritické myslenie nadobúda novú kvalitu – nie je len čierno-bielou pustatinou, ale nadobúda aj iné farby. Analýza ponúknutých príbehov podnecuje predstavivosť, fiktívne situácie, v ktorých deti vystupujú a stávajú sa ich súčasťou, podporujú empatiu, spolupatričnosť a zvnútorňujú normy správania sa k okolitému svetu.

Z knihy Malá princezná môžeme využiť ľubovoľný príbeh, každý v sebe nesie osud človeka, na ktorom môžeme budovať náš **zámer** – rozvíjanie socializácie dieťaťa, optimálnej komunikácie a upevňovať model „pozitívneho hodnotenia“ životných situácií. Ako vraví Ferlinghetti: „Svet je úžasné miesto, kam sa dá narodiť.“

Cieľ 3:

- vlastná tvorba detí – následná syntéza slova, obrazu a priestoru

Postup:

Učiteľ rozdá deťom výkresy, farebné ceruzky

Pán Feldek mám ponúkol jeden tajomný obrázok, Malá princezná a Malý princ nám pred chvíľou ukázali aké rôzne tajomstvá môžu byť ukryté okolo nás, v osudoch ľudí, našich kamarátov, v zamračenej tvári Andrejky.

V tejto chvíli by sme sa mohli pozrieť aj do svojej vlastnej fantázie a pokúsiť sa vymyslieť obrázok, v ktorom by sa skrýval ešte aj iný význam. Napríklad ako obrázok v knihe Malý princ: Čo myslíte, čo je to?

Deťom ukážeme obrázok slona ukrytého v bruchu hada. V tejto fáze má pre nich už veľmi konkrétny a zaujímavý význam, okamžite reagujú. Väčšinou hneď odhalia ten „starý klobúk“.

Je čas vymyslieť svoj vlastný čarovný svet.

Deti kreslia rôzne obrázky, sú na nich záhrady schovávajúce rôzne zvieratá, klobúk, ktorý je vlastne cirkusovým šapitó, brána domu, ktorá je vlastne zvonom, kvetiny, ktorých korene sa pod zemou krúčia do tvarov pripomínajúcich ľudskú tvár, hlava s množstvom vlasov, na ktorých sú domčeky s rôznymi obyvateľmi...Každá skupina prináša svoje vlastné ilustrácie a motívy – je to nádherný svet plný fantázie.

Po skončení fázy kreslenia, každé dieťa predstaví svoj obrázok. Zameriame sa na **tvorbu viet**, slovných celkov, na **vyjadrovacie prostriedky** použité pri opise. Ak dieťa používa priveľa zámen, pomocou otázok ho smerujeme k ich náhrade podstatnými menami.

Po skončení jednoduchého opisu obrázkov, vyzve učiteľ deti, aby k nim vymysleli aj príbeh. Deti si vezmú hárky papiera, ceruzky. V tejto fáze sú schopné vlastnej tvorby zvyčajne aj deti, ktoré presvedčivo tvrdia, že „ony nevedia písať básničky“. Postupnosť predchádzajúcich krokov ich privedie k **vlastnej tvorbe** úplne prirodzene, stále je to cesta objavovania a dobrodružstva. A navyše: nikto netvrdí, že to „musia“ urobiť. Ony len píšú tajný príbeh k čarovnému obrázku. Fantázia pracuje naozaj skvele a na konci snaženia – zvyčajne to nebýva viac ako 15 minút (hovoríme o kratučkých príbehoch) máme k dispozícii niekoľko veľmi zaujímavých literárnych výtvorov.

Obrázok 6 Tvoríme 1

Zdroj: vlastný návrh

Obrázok 7 Tvoríme 2

Zdroj: vlastný návrh

Učiteľ:

Myslím, že po takomto vyčerpávajúcom tvorení, by sme si mali trochu rozhybať kosti. Čo by ste povedali na to, ak by sme niektoré príbehy preniesli do priestoru? Ktoré boli také, že by z nich mohlo byť divadlo?

- V tejto fáze pripomíname deťom, že **príbeh** na javisku by mal obsahovať postavy a **konanie**, prípadne aj zápletku a **pointu**. Takýmto spôsobom samé analyzujú jednotlivé príbehy a vyberú z nich tie, ktoré majú tieto zložky. Autor vybraného príbehu si vyberie spolurealizátorov, jednotlivé skupinky sa odoberú do svojich

kútov v miestnosti, kde vymýšľajú **etudy**. Ak je detí priveľa a priestor neponúka potrebnú intimitu, prípadne sa deti ešte nedokážu odpútať od ruchov v triede, môžeme pustiť jemnú hudbu, ktorá čiastočne eliminuje zvuky v triede a ponúkne požadovaný „okruh samoty“.

Obrázok 8 Andrejka
Zdroj: vlastný návrh

Obrázok 9 Bradatá princezná
Zdroj: vlastný návrh

Veľké **finále** prináša výstup v podobe inscenovaných príbehov detí formou dramatických **etúd**, ktoré sa podieľali na ich realizácii vo všetkých zložkách: **výtvarná, literárna, dramatická**. Táto **syntéza** kompletne zapája dieťa a jeho fantáziu do činnosti, učí ho komunikovať v skupine, zoznamuje ho s jednotlivými krokmi pri realizácii predstavenia, obohacuje rôzne stránky jeho osobnosti, nenásilným spôsobom posúva jeho hranice bez toho, aby si to nejako zvlášť uvedomovalo. Pokojne môže prísť domov a povedať rodičom, že sa v škole „len tak hrali“.

3 POHYB A PRIESTOR

Teória je pri práci s deťmi užitočnou barličkou, avšak tak ako každé dieťa je individualitou, tak si aj teoretické východiská žiadajú v praxi malé zmeny, variácie podľa aktuálnych potrieb dieťaťa, skupiny. Od prvých krôčikov v novom priestore, cez uvedenie si samého seba, vlastných schopností až po možný finálny produkt: divadelné predstavenie. Skúsenosť vraví, že je dobré, ak sa podarí zladiť jednotlivé etudy, obrazy do dramatického tvaru, pretože pre dieťa to znamená niečo konkrétne, uchopiteľné, niečo, čím si pomenuje a korunuje svoju snahu.

Nenahraditeľnou pomôckou pri tvorivej dramatike sú otvorené hodiny, hlavne pri nižších ročníkoch. Ak vyučovanie prebieha v otvorenom režime, má rodič sprevádzajúci dieťa možnosť vidieť a pochopiť čo to znamená, ak dieťa po príchode zo školy povie: „...my sme sa len tak hrali...“. Hra je základom každého jednotlivého kroku, postupne učí dieťa novým zručnostiam a to, čo pedagóg, rodič dokáže pomenovať ako cestu k zručnostiam, schopnostiam, by malo pre dieťa zostať v rovine dobrodružstva.

3.1 Hra

Deti sa prirodzene radi hrajú, šantia a vymýšľajú rôzne situácie, kostýmy, prevleky, menia sa na rozprávkové i filmové bytosti. Pri tvorivej dramatike je azda najdôležitejšie vytvoriť rovnováhu medzi hrou a „prácou“, ktorá je cielená a posúva hranice detí. Na počiatku hry zvyčajne panuje nadšenie. Spôsob, akým pedagóg komunikuje, dokáže nadchnúť väčšinu detí. Je dobré, ak si v úvode akejkol'vek hry vymyslíme zaujímavý príbeh, prenesieme detí do krajiny-nekrajiny, pod morskú hladinu, otočíme čarovným prsteňom a premeníme ich na.... To si vyžaduje osobnú aktivitu pedagóga, vlastné zapájanie sa do prebiehajúcej situácie. Aspoň v počiatkových fázach, kým si deti osvoja akýsi „model“ tvorivosti, prestanú „papagájovať“ už vymyslené príbehy a situácie, je pedagóg dôležitým sprievodcom na ceste k otvoreniu dverí do vlastnej fantázie, strážcom detí pred strachom zo zosmiešnenia, prvým fanúšikom a „roztlieskávačkou“ pri každom novom nápade.

Motivácia je jedným z najdôležitejších prvkov pri práci s deťmi. Prvotné nadšenie po čase vyprchá a nastane fáza, kedy je dôležité znova a znova ponúkať zaujímavé možnosti a pohľady na tvorbu.

Dramatická hra podporuje detskú tvorivosť, učí schopnosti improvizácie, podporuje partnerstvo detí. Je základom predmetu Dramatika a slovesnosť na I. stupni základného štúdia primárneho umeleckého vzdelávania Literárno-dramatického odboru ZUŠ.

Ako príklad môže poslúžiť hra ***Na ostrovy***.

Pomôcky:

Využívame pri nej variabilné scénické prvky rôznych tvarov: nadrozmerné štvorce (1x1 meter), obdĺžniky (60cmx1m, 60cmx2m) kruhy, mesiaciky, kuželovité kusy – všetky je možné spolu prepájať pomocou suchých zipsov, sú z molitanu potiahnutého farebnými látkami a ponúkajú nekonečné možnosti na použitie. Zloženie prvkov (mäkká molitanová hmota) chráni deti pred úrazom a slúžia aj pri relaxačných cvičeniach.

Obrázok 10 Scénické prvky

Zdroj: vlastný návrh

Pri hre na ostrovy budeme potrebovať **štyri kruhy rôznych farieb**, ktoré budú tvoriť samotné ostrovy, štyri predmety a hudbu. Kruhový tvar ostrovov sa môže postupne meniť – neskôr, keď sa deti stotožnia s ich funkciou v priestore, môžu to byť štvorce, dlhé pásy, trojuholníky, ktoré opäť ponúknu ďalšiu alternatívu v tvorivosti.

Hudobný sprievod:

Dve skladby rôznorodého charakteru nám poslúžia na vytvorenie atmosféry pri plávaní v mori – dynamická, rýchla hudba (nie pieseň s konkrétnym textom pri výbere môžeme pokojne siahnuť do klasiky, ktorá ponúka množstvo kvalitných skladieb napr. Chopin, Stravinskij, Classic piano, Čajkovskij... a pri vymýšľaní na ostrovoch použijeme pomalú, jemnú hudbu, ktorá vytvorí pre deti zvukovú stenu, nebude ich rušiť, no súčasne ich podporí v tvorbe.

Postup:

Vyberieme štyri rôzne predmety napr. *knihu, klobúk, ozvučné drievka a sieť s malými očkami* (tieto predmety môžeme ľubovoľne obmieňať, stačí len zachovať ich rôznorodosť, pri výbere je dobré dbať aj na farebnú rozdielnosť prípadne materiálovú – drevo, látka, papier, plast, hudobný nástroj, lyžica, plastová fľaša, topánka, klobúk...). Umiestnime predmety na ostrovy.

Každému ostrovu pomocou detí vymyslíme meno: napr. žltý ostrov sa môže volať Slniečkovo, zelený ostrov sa môže volať U veselej jašterice, modrý sa môže volať napr. Podvodný ostrov... deti sú pri vymýšľaní veľmi kreatívne, dokážu vymyslieť množstvo zaujímavých mien.

Už v tomto momente prebúdžeme ich fantáziu a je to aj prípravná fáza na ďalšiu tvorbu, pretože sa deti preladia z pozície žiaka naplňajúceho očakávania do pozície tvorcu vlastných myšlienok. U niektorých detí to môže byť zložitejšie, pretože majú tendenciu opakovať televízne, filmové alebo počítačové situácie, kopírovať osoby, mená, charaktery. Pri nich podporujeme a chválime každý nápad, náznak vlastnej tvorby, povzbudzujeme až do momentu, kým sa nevymania z poznaného a nezačnú vytvárať vlastné situácie, postavičky, malé svety...

Obrázok 11, 12, 13 Premeny na ostrovoch

Zdroj: vlastný návrh

Nastupuje fáza, keď pedagóg začína rozprávať príbeh, ktorým preniesie deti do nového sveta, ktorý je čarovný, kde majú aj veci svoje vlastné životy, kde môže stolička rozprávať... napr.

Kde bolo, tam bolo, za siedmimi horami, za siedmimi dolami ...

Je to úvod mnohých rozprávok a pre deti znamená aj definovanie sveta, do ktorého sa chystajú vstúpiť. Rozprávkový svet je pre nich bezpečný a zaujímavý a preto skôr zbystria pozornosť. Pre tie deti, ktoré sa cítia vo svete vlastnej fantázie trochu neisté, táto úvodná vetička vytvorí bezpečnú kotvu v momentálnej situácii, ktorá je pre nich nová.

...bol jeden čarovný svet plný neveriteľných bytostí a zázrakov. Voda tam občas tiekla hore kopcom, piesok sa valil dolu riečnymi korytami a slnko stúpalo na oblohu zo dna mora. A práve do tejto krajiny sa vybrali na výlet Barborka, Tomáš, Viki, Karolínka, Matej...

... je dobré, ak použijeme mená detí, podporíme ich identitu, vlastnú osobnosť, individualitu a súčasne ich pripútame k príbehu. Pre deti, ktoré majú skôr potrebu „bežkať“ po priestore a dĺžka ich pozornosti je o niečo kratšia (nehovoríme o poruchách, len o dynamike prejavu), sa môže stať oslovenie kotvou k príbehu – stanú sa hlavnými hrdinami rozprávky.

...po dlhom putovaní sa dostali až na breh nekonečného mora. Vlny sa rozbíjali o breh a deti vedeli, že ak sa chcú dostať ďalej, musia vstúpiť do vody a plávať.

V tejto chvíli môžeme využiť blízkosť nového prostredia a zahrať sa s deťmi na skúšanie imaginárnej vody – teplota, hĺbka, farba, pocity... podporujeme **zmyslové vnímanie**.

Staršie deti dokážu pomenovať aj to, čo sa skrýva v piesku pod nohami – je to príležitosť na malé **priestorové hádanky**: *Hádaj na čo som stúpil?* Využívame pri tom práve cvičenia na telové gesto, uvedomenie si jednotlivých častí tela. Pracujú dolné končatiny, prsty na nohách, postupne sa zapája celé telo – podľa toho, čo deti z vody vylovia, pridávajú sa ruky, napätie, zapája sa mimika. Každý, kto vyloví z piesku poklad, ukáže ho ostatným. Podľa výrazu tváre, telového gesta, spôsobu akým s výlovkom dieťa

manipuluje, sa ostatné deti pokúšajú uhádnuť o aký predmet, prípadne zviera ide. (Deti vylovili prstami na nohách mušle, topánky, fľaše s odkazmi, kraba, ale i stĺp, písací stroj a bumerang.)

Obrázok 14 Na brehu mora

Zdroj: vlastný návrh

... napokon nabrali odvahu a vstúpili do nekonečnej hĺbky.

Púšťame dynamickú hudbu, deti sa rozšantia v priestore, niektoré plávajú, niektoré bežkajú – po fáze **sústredenia** je to vhodné **uvolnenie**. Do tejto fázy vstupujeme čo najmenej – iba v prípade, že nadobúda nekontrolovateľné rozmery a pripomína skôr kľbčenie. Stále im pripomínáme morský priestor, vlny, no zostávame len v pozícii pozorovateľa. Stlačením STOP! vypíname hudbu a pre deti je to signál na „štronzo“ – úplné zamrznutie v pohybe. Počas štronza pokračujeme v rozprávaní príbehu a priebežne ich chválime za vtipné, „zmrznuté“ úsmevy, grimasy, postoje..

Obrázok 15 Štronzo

Zdroj: vlastný návrh

...Zrazu sa im pred očami zjavili štyri ostrovy. Boli rôznych farieb a nikto ani len netušil, čo sa na nich môže skrývať. No more už bolo studené a všetci si potrebovali odpočinúť. Na ostrovy!

Týmto povelením zrušíme štronzo a deti sa rozbehnú k najbližšiemu ostrovu. Dbáme na to, aby boli ostrovy rovnomerne obsadené, aby nevznikali skupinky kamarátov, aby niektoré z detí nezostalo opustené, aby niektoré dieťa nevytlačilo z ostrova ostatné... upevňujeme u detí **zmysel pre kolektív** a ponúkame vďaka dynamike hry aj spoznávanie ďalších kamarátov.

Obrázok 16 Beh medzi ostrovmi

Zdroj: vlastný návrh

V momente, keď sú ostrovy obsadené, stáva sa učiteľ sprievodcom na jednotlivých ostrovoch, stručne im ich predstaví a zadá úlohu. Napríklad:

Vitajte na slniečkovom ostrove. Na tomto ostrove, žiaľ, slnko vysušilo všetky rastliny a ako dobre viete, bez rastlín sa nedá existovať. Našťastie Doktor Čarovný, odborník na problémy každého druhu, vymyslel túto premenlivú hmotu, ktorú vám teraz slávnostne odovzdávam. Vašou úlohou je premeniť ju na päť rastlín.

Deti majú k dispozícii napr. ozvučné drievka, ktoré môžu ľubovoľne premieňať na pomyselné rastliny. Je to klasická hra na **premenu predmetov**, avšak premiestnená do nového prostredia so zaujímavým príbehom. Po zadaní pokračujeme v ceste na ďalší ostrov.

Vitajte, drahí cestovatelia, na Ostrove zelenej jašterice. Tento ostrov je známy svojou láskou k zvieratám a všetkému živému a preto je vašou úlohou na tomto ostrove vytvoriť pomocou premeny tejto siete päť zvierat.

Obrázok 17 Premena predmetov - Okuliarnik

Zdroj: vlastný návrh

Nasleduje presun na ďalší ostrov. Zadanie môžeme ľubovoľne meniť: napr. z klobúka sa môžu stať rôzne elektrospotrebiče, na ďalšom ostrove budeme pomocou premeny knihy vymýšľať kadejaké dobroty: torty, koláče a čokol'vek jedlé. Počas fázy premýšľania, ktorá trvá tri, štyri minúty, púšťame deťom pomalšiu hudbu – tá im dovolí odpútať sa od šumu v triede, vytvorí potrebnú zvukovú kulisu a súčasne ich povzbudí v tvorbe.

Koniec vymýšľaniu zvyčajne urobí najšikovnejšia skupina, ktorá dokáže vytvoriť premeny v najkratšom čase. Pokiaľ ostaní ešte sústredene pracujú, komunikujeme so skupinou potichu, povzbudzujeme a súčasne chránime ostatné deti pred tým, aby sa cítili byť pomalšie, horšie, menej bystré. Súťaživosť v prípade tvorivosti nie je namieste, počíta sa každý nápad, každé osobné zapojenie sa. Vzájomná úcta, dôležitosť každého jednotlivca, pomáha aj utiahnutejším deťom v sebarealizácii a zvyčajne majú naozaj skvelé nápady.

Obrázok 18 Fáza odpočinku

Zdroj: vlastný návrh

Táto hra si vyžaduje väčšie množstvo času (jednu až dve vyučovacie hodiny) a plnú aktivitu detí. Je dobré v momente, keď učiteľ pocíti, že atmosféra v triede sa mení a sústredenie poľavuje, ukončiť hru v bode, keď hra ešte prináša nadšenie a nie únavu. Nasleduje rad **relaxačných cvičení**, k čomu opäť môžeme využiť scénické variabilné prvky. Každé dieťa si vytvorí svoj malý ostrov, ľahne si a záverečnú fázu hry dotvoria uvoľňujúce aktivity.

Obrázok 19 Dychové cvičenia

Zdroj: vlastný návrh

Obrázok 20 Uvoľňovacie cvičenie

Zdroj: vlastný návrh

Záver hry – uvoľňovacie cvičenia:

Zmeníme hudbu, pomocou sprevádzajúcich pokynov si deti postupne uvoľnia celé telo – od končekov prstov na nohách, prechádzame smerom nahor, uvoľňujeme postupne nohy, panvu, brucho, hrudník, ramená, ruky, krk... až po koreňky vlasov, sústredíme sa na pravidelné dýchanie. Môžeme – hlavne pri menších deťoch – využiť hru na nafukovanie a vypúšťanie balónika – bránice, predlžujeme fázu výdychu. Postupne sa uvoľnia aj najenergickejšie deti a táto fáza uzatvorí hru Na ostrovy.

3.2 Etuda

Tvorba jednoduchého príbehu a postáv v ňom vystupujúcich – definovaný priestor a konanie. Dramatická etuda v tvorivej dramatike nie je etudou v zmysle požiadaviek Metodiky HOŠ Konzervatória, prípadne klasickou hereckou etudou, je jednoduchým dramatickým príbehom adekvátnym zrelosti dieťaťa, jeho skúsenostiam. Príbeh reflektuje len a len aktuálne vnímanie situácie, charakterových vlastností postáv a ich konanie. V etude je prezentované „hranie rolí“, ktoré dieťa vníma presne tak, ako ich podáva v priestore, preto je neadekvátne ich kriticky zhodnocovať, spochybňovať.

Od jednoduchého k zložitejšiemu

Cez malé priestorové obrázky môžeme deti postupne naviesť k tvorbe príbehu. Základom tvorby „malých obrázkov“ sú činnosti, ktoré sú deťom dôverne známe napr. zadanie môže znieť: *obuj si šnurovacie topánky*. Toto zadanie ale postráda zaujímavosť a atraktivitu, preto je možné ho trošku ozvláštniť napr. *obuj si vysoké šnurovacie topánky, aké nosia čarodejnice (môžu to byť aj vojaci, punkoví speváci, letci, boxeri v ringu – podľa zloženia skupiny a typov detí, ktoré ju navštevujú)*. Alebo: *obleč si sveter*. Oživiť túto nudnú činnosť môžeme opäť podľa vlastnej fantázie napr. *obleč si sveter aký nosí vaša pani školníčka, Ferova babička, Hermiona v Daroch smrti...* možností je veľa.

Zvládnutie základných činností je predpokladom súladu gesta a slova pri tvorbe postáv. Jedným z problémov pri tvorbe prirodzeného gesta sú ruky „prilepené“ po lakte k telu. Strach, neistota pripútajú horné končatiny k telu a bránia pri konaní. Na uvoľnenie môžeme použiť rôzne pohybové hry, v ktorých sa strieda dynamika so „štronzom“ – fázou, v ktorej si dieťa môže uvedomiť konkrétne **gesto**.

3.3 Gesto a pohyb

Hra *Letecký deň*.

- zapájame predovšetkým horné končatiny, dôraz na vrchnú polovicu tela

Postup:

Deti sú rozostavené voľne v priestore, učiteľ sa mení na rozhlasového komentátora. Vezme do ruky pomyselný mikrofón, bubienok a paličku, hra sa začína:

Veľavážené dámy, ctení páni!

Vítame vás na našom letisku vo Vyšnej Chyžnej, kde sa už po stošesťdesiaty tretí raz koná slávny Letecký deň. Dnes sa vám predstavia tí najlepší piloti, ktorí sa vám predvedú na tých najneuveriteľnejších strojoch. Najskôr poprosím všetkých pilotov bezmotorových lietadiel, aby sa pripravili na štart. Áno, piloti sú zoradení a my spúšťame bezhlučný let!

Učiteľ počas letu jemne bubnuje na bubienok, určuje jeho dynamiku, ale súčasne navádza deti k čo najtichšiemu letu, povzbudzuje k širokému rozpätiu krídel a ohľaduplnosti k iným lietadlám. Ak je v triede divokejšia atmosféra, môžeme zadať ako podmienku letu to, že sa žiaden pilot nesmie dotknúť iného lietadla. A to zvládnu len „šikovní letci“! V momente, keď sú krídla lietadiel doširoka rozťahnuté a „odpútané“ od tela, nastáva čas na „štronzo“. Deti zamrznú v pohybe a učiteľ pomenúva gesto – jeho šírku, správne svalové napätie, dotiahnuté pohyby. V momente uvedomenia si rozsahu gesta, nastáva zmena v hre: deti sa menia postupne na rakety letiace do vesmíru - ruky sú pripažené k telu a počas „štronza“ okomentujeme toto gesto a jeho význam, nasledujú stíhačky, dvojplošníky (deti lietajú v dvojiciach), športové lietadlá, ťažké nákladné stroje...

Každé gesto, pohyb rúk nadobúda konkrétny význam a jeho ukotvenie pomocou hry využívame pri tvorbe etúd. Obdobne postupujeme pri uvedomení si polohy nôh. Každý postoj niečo a niekoho symbolizuje. Na jeho uvedomenie si môže poslúžiť *asociačný kruh*.

3.3 Gesto a emócia

Postup: asociačný kruh

- zapájame spodnú polovicu tela, uvedomenie si **časti a celku**

Rozostavíme deti do kruhu, vyberieme jeden pojem symbolizujúci emóciu a pokúsime sa znázorniť jeho význam pomocou postoja, pohybu nôh. Trváme na zobrazení pojmu pomocou telového gesta od pásu dolu a vytvoríme tak pre deti úplne nový priestor pre uvedomenie si vlastného tela, jeho výrazových možností. Učiteľ zadá ako prvú emóciu napr. *strach* – je to veľmi konkrétny pocit, každému dieťaťu známy a jeho vyjadrenie patrí medzi najjednoduchšie. Zvyčajne *strach* vyjadríme napätím, tlakom kolien k sebe, spojením oboch končatín, prípadne až ich prekrížením. Nasledujúce dieťa v kruhu na základe asociácie na slovo *strach* vypovie ďalší pocit (prvý, ktorý ho napadne), napr. *panika, hnev, smútok, beznádej, nádej, radosť, eufória...* Niekedy to môže byť úplný emocionálny protipól, je to normálna reakcia – snaha o vytvorenie rovnováhy. Hlavne u detí, ktoré sú nekonfliktné, priateľské a prirodzene tvorivé, je badateľná snaha o harmonizáciu prostredia. Pre všetkých je to výborná škola harmonizácie a riešenia emotívne nepríjemných situácií. Pri každom pociťte komentujeme telové gesto, v prípade vyjadrenia príbuzných pocitov (*strach – panika*) pomocou dolných končatín si môžeme vypomôcť pohybom v priestore, po celý čas pomenúvame polohu nôh, špičiek chodidiel, svalové napätie, dynamiku pohybu.

Mimika

Obrázky 21, 22, 23, 24

Zdroj: vlastný návrh

Mimika je jedným z najvýraznejších prvkov, s ktorými dieťa pracuje. Prezrádza všetky odtienky mysle, emócie, postupnosť vzniku nových myšlienok. Dbáme na prirodzený prejav zbavený barličiek v podobe grimás, úšklabkov, ktorými si deti občas ventilujú bezradnosť, prípadne sú pre nich prostriedkom na zaujatie väčšej pozornosti. Pri cvičeniach na uvedomenie si mimického výrazu môžeme využiť i ľudovú tvorivosť, príslovia a porekadlá napr.:

- *civel ako vyoraná myš,*
- *...líčka ako dve jabĺčka...,*
- *čušal ani voš pod chrastou,*
- *hľadel ako teľa na nové vráta,*
- *usmieval sa sťa mesiačik na hnoji,*
- *svetská sláva, poľná tráva,*
- *pýcha peklom dýcha,*
- *sýty hladnému neverí,*
- *strach má veľké oči...*

Obrázky 25, 26, 27, 28 Emócie – mimika

Zdroj: vlastný návrh

Deti sa priam vyžívajú v predvádzaní rôznych grimás a ľudová tvorivosť je natoľko hravá, invenčná a súčasne zrozumiteľná, že poskytuje široký priestor na zobrazenie a uvedomenie si práce s mimickými svalmi. Jedinou úlohou pedagóga je v tomto prípade ustriechnuť mieru hravosti a potvorenia sa, ustáť pomyselnú hranicu, aby nedošlo k zbytočnému preháňaniu a predvádzaniu sa.

Tematicky sa môžeme pohybovať od jednoduchých pohybových etúd, cez etudy z určením motivácie, dejového zvratu, miesta, etudy vyjadrujúce emócie, sebavyjadrujúce... Možností je nesmierne množstvo. Oblíbeným spôsobom sú *etudy z klobúka*, keď do starého klobúka vložíme nachystané lístočky pripravené deťmi, ktoré určujú napr. miesto – *Kde?*, osobu – *Kto?*, vec – *Čo?*. Lístočky, ktoré si deti vylosujú, tvoria tematický rámec etudy.

4 INSCENOVANIE TVORIVEJ DRAMATIKY

Inscenačná prax v rámci tvorivej dramatiky vždy prináša zo strany pedagógov, vedúcich súborov ale i odbornej poroty hodnotiacej prehliadky detskej dramatickej tvorivosti niekoľko otáznikov. Z pedagogického hľadiska je hádam najdôležitejšie zodpovedať si pri práci s deťmi na otázku: je to ešte tvorivosť alebo reflexia optiky učiteľa, režiséra, vedúceho súboru, prípadne „len“ optika dospelého? Koľko dieťaťa „zostalo“ vo výslednom dramatickom tvare? Koľko ozajstnej radosti pretrvalo v inscenácii z čias tvorivého hľadania a objavovania?

V týchto otázkach súhlasíme s názormi múdrych kritikov, ktorí považujú za detské divadlo predovšetkým za tvorivú hru plnú aj nedokonalostí, či nečakaných momentov a nie takmer dokonalé divadelné predstavenie s dokonalým prejavom a scénou.

4.1 Inscenovanie rozprávky

Postupnosť krokov pri tvorbe predstavenia uvádzame v nasledujúcich riadkoch:

Fázy:

1. Prípravná
2. Iniciačná
3. Tvorba scenára
4. Priestor
5. Záver

Pomôcky:

Batikovaná plachta
Šatky

Kostýmovanie:

Pyžamá
Jednofarebné tričká, legíny

1. Fáza: V tejto fáze sme ponúkli deťom niekoľko knižných titulov, rozprávok, básní, ktoré sme sa pokúsili rozobrať pomocou rôznych techník (niektoré uvádzame v prechádzajúcej časti práce: kapitola 2 Slovo a priestor). Medzi titulmi najviac zarezovala kniha Josefa Čapka: O psíčkovi a mačičke. Je to známy príbeh s láskavým humorom a peknými obrazmi.
2. Fáza: Vo fáze výberu konkrétnych rozprávok sme sa sústredili na tie, ktoré obsahujú zápletku, zaujímavú situáciu, ktorú je možné zobrazit' v priestore. Napokon sa deti rozhodli pre dve rozprávky: O pyšnej nočnej košielke a Ako hrali divadlo. Tieto dva príbehy sa stali základom nasledujúcich tvorivých činností. Niekoľko ďalších hodín sme venovali tvorbe etúd na motívy týchto rozprávok a hľadali „materiál“ pre budúce možné predstavenie. Deti si vybrali spomedzi zobrazených príbehov tie najzaujímavejšie, z niektorých vybrali len ich časti, vtipné sekvencie. Následne sme sa rozhodli, že našou pomôckou bude batikovaná plachta v červeno-žltej kombinácii. (Výrobu náročnejších kostýmových a scénických prvkov zvyčajne zabezpečuje pedagóg, jednoduchšie deti).

3. Fáza: V tejto fáze sme sa rozhodli dať na papier niekoľko dialógov z predchádzajúcej tvorby, očistiť ich od slov a pokúsiť sa dať im dejový rámec. Uvádzame pripravený scenár.
4. Fáza: Poznámky k scenáru tvoria priestorový rámec realizovaného predstavenia. Tieto poznámky sú obrazom etúd, konania postáv, dôležitých momentov predstavenia. Táto časť práce s deťmi nie je konečná, konanie v priestore sa môže meniť, deti samé prichádzajú stále s novými nápadmi a v každej triede je možné zinscenovať svoje vlastné videnie predloženého scenára. V tom je práve čaro a prednosť detskej dramatickej tvorivosti. Ide o sústavný proces, ktorý má veľkú flexibilitu a možnosť variácií.

Scenár k predstaveniu spolu s inscenačnými poznámkami.

O PSÍČKOVI A MAČIČKE A PYŠNEJ NOČNEJ KOŠIELKE

Obrázok 29

Zdroj: internet

- podľa rozprávkovej knižky O PSÍČKOVI A MAČIČKE

- v úvode vbiehajú deti na javisko ako bzučiaci komáre – tento vstup sme zvolili na základe etudy, v ktorej deti vymysleli, že chorobu predsa spôsobujú bacily a bacily sa prenášajú vzduchom, prípadne nás poštípe nejaký hmyz. Na javisku sa teda zjavujú komáre a hľadajú vhodnú obeť. „Zaseknú“ sa v pohybe chrptom k divákovi, pomaly sa otočia a keďže objavili nový zdroj potravy, pomaly sa blížia k hľadisku. Vtom sa ozve zo zákulisia veselý štekot psíčka, komáre sa zarazia a so zvolaním: Psíček! sa rozbehnú za zvukom. Komáre zmiznú v zákulisí a na javisko vstupuje psíček a mačička. Psíček nie je zjavne vo svojej koži.

1.obraz

/úvod: prichádza psíček s mačičkou, psíček sa ošiva, chytá za krk a hovorí/

PSÍK:...kuc, kuc, mačička, voľajako ma škriabe v krku, asi na mňa niečo lezie...

MAČIČKA: /mačička obehne psíčka dookola, nič nevidí/ Ale psíček, čo to táraš! Nič na teba nelezie.

PSÍK: A ja vravím, že lezie – aha ako kašlem: kuc, kuc. /psíček si sadá uprostred javiska na zem do tureckého sedu/

MAČIČKA: Aha, psíček, už rozumiem, a ja som si myslela, že na teba lezie nejaký pavúk alebo pomaranč. A to na teba lezie kašeľ!☺

PSÍK: Pomaranč, mačička???

- /vstupujú aj ostatné deti oblečené po celý čas v pyžamkách, na krku majú šatky/

DETI: Pomaranč?

PSÍK: */pokračuje v textovaní/ Videla si už nejaký pomaranč loziť po nejakom psíkovi???*

MAČIČKA: *Nie, nevidela... ale v rozprávkach sa dejú aj čudnejšie veci...napríklad...napríklad...neviem si ani za svet spomenúť.../mačička fňuká/*

- */deti reagujú, dotvárajú atmosféru, komentujú základné dianie. Po celý čas zostávajú na javisku a pohybom, gestom, reagujú a dotvárajú dianie. Každý jeden je ustavične súčasťou diania na javisku/*

PSÍK: *Možno by nám pomohli deti, poďme ich navštíviť!*

MAČIČKA: *Podme.*

2.obraz

/psík a mačička urobia oblúček po scéne a na scénu sa presunú deti, ľahnú si na chrbát, prikryjú sa plachtičkou akoby ležali v posteli, spodky nôh im trčia spod plachty a kašlú. Psíček s mačičkou zaklopú – nasleduje etuda s otváraním dverí, napokon vstúpia dnu, deti si v rámci etudy sadnú – nohy majú stále prikryté/

DETI: *Kuc, kuc, hapčí, chrrrch, chrrrrch...*

MAČIČKA: *Prepánajána, deti, a vám sa čo stalo, že takto kašlete?*

PSÍK: *Dúfam, že na nich nelezie nejaký ten pomaranč...*

MAČIČKA: *Ale psíček, pomaranče sú len v rozprávkach. /mačička vyberá z misky pomaranč, hrá sa s ním, deka odpovedajú prostredníctvom gesta – malá pomarančová etuda, v ktorej sa mení na nástroj premýšľania, pohadzovania i Hamletovskú lebku/*

1 DIEŤA: *Nielen v rozprávkach, aha aj my máme pomaranče, mamička vraví, že ich musíme jesť, pretože majú vitamín C.*

PSÍK: *Mačička, ja sa bojím... čo ak na mňa vylezie?*

MAČIČKA: *Ale psíček, zlez zo mňa, toto sú obyčajné, nie rozprávkové pomaranče a nelezú na deti a zvieratka ale ležia pekne v miske.*

2 DIEŤA: *Rozprávkové? Viete, my sa tak v tejto chorobe nudíme, že by sme si radi pozreli nejakú rozprávku.*

3 DIEŤA: *Nemohli by ste nám nejakú rozprávku zahrať?*

PSÍK: *Ako divadlo?*

DETI: *Áno, áno, divadlo!!!*

MAČIČKA: *A o čom by to malo byť? /pohráva sa s pomarančom, prehadzuje si ho v ruke, zrazu si ho nechá v jednej ako kráľovské jabĺčko/ Už viem! Bude to divadlo o kráľovi a kráľovnej a ich kráľovskej dcére a.../ jedno z detí vyskakuje: Ja! Ja! Ja! – ostatní ho stále zastavujú – raz zvrchu plachty, raz z boku, raz zdola...využívame rekvizitu – plachtu/*

PSÍK: *Už nič nehovor, mačička, lebo všetko prezradíš, pšššt...*

3.obraz

/deti sa pohodlne usadia, psíček s mačičkou zavesia na dva stojanové vešiaky dve plachty ako divadelnú oponu a začne sa divadlo. Vystupuje v ňom KRÁĽ, KRÁĽOVNÁ, PRINCEZNÁ, PYŠNÁ NOČNÁ KOŠIELKA A DOBRÁ NOČNÁ košielka/

Deti: /postupne/ Bol raz jeden kráľ a kráľovná (všetko je ilustrované cez plachtičku) a tí mali dcéru – pyšnú nočnú košielku.

/reakcie...etudička.../

PNK: Mama, otec, vôbec vám na mne nezáleží.

KRÁL: Ale dcérenka, čo to hovoríš???

KRÁLOVNÁ: Ako ti to len mohlo zísť na um???

PNK: Ale ved' sa nemám s kým hrať! Som tu v celom kráľovstve samučička sama!
/rumázga/

KRÁLOVNÁ: Dcérenka naša opustená, ale ved' my ti nejakú tú kamarátku nájdeme!

KRÁL: Áno, áno, samozrejme, že nájdeme....*/začínajú hľadať - etudička/* nevideli ste nejakú milú kamarátku pre našu dcérenku? Prosím vás, nepoznáte nejakú milú nočnú košielku pre našu dcérenku?

/všetci krútia hlavami a schovávajú sa za plachtičku/ Nepoznáme, nepoznáme, nepoznáme...

/košielka rumázga, plače, hnevá sa/

PNK: Ale ja chcem a chcem a chcem!!!

PSÍK: Jáj, mačička, to je ale pyšná košielka a ako dupoce a plače, to je hrozné...

MAČIČKA: Veru, psík, strašné, musíme jej vysvetliť ako sa má správať, ináč si nikdy žiadnu kamarátku nenájde.

DNK: Ja by som sa s ňou aj hrala.

KRÁLOVNÁ, KRÁL: Skutočne, naozaj, to by bolo skvelé! Pod', zoznámime ťa s našou dcérenkou!

PNK: To je čo za nádheru???

KRÁLOVNÁ: , tvoja nová kamarátka. Bude sa s tebou hrať.

PNK: Taká chudobná?! Ved' nemá ani volániky, ani, kvety, ani len poriadnu výšivku nemá! A to nehovorím o strihu a farbe!!!

DETI: Fuj, to je ale pyšná nočná košielka! Ja by som sa s ňou nehral, ani ja, ani ja nie...ee... odchádzame...Zahráme sa sami a bez tej nádhery! Dobrá nočná košielka, ideš s nami?

DNK: Jasně, že idem.

/ dôležitý moment hry . plachta položená krížom cez javisko, zrolovaná do akéhosi „lana“, vytvára pomyselnú hranicu medzi „zlou“ pyšnou nočnou košielkou a ostatnými „dobrými“ deťmi. Dobrá nočná košielka prekročí hranicu a v prednej časti javiska zostane len opustená pyšná nočná košielka. Za „hranicou“ sa odohrávajú všetky zábavné a dôležité veci, pred „hranicou“ nič./

DIEŤA 1: Super! Na slepú babu!

/deti hrajú hru na slepú babu, aj psík a mačička, len pyšná nočná košielka je v kúte zahanbená, sama. Vidí to dobrá nočná košielka, zastane na „hranici“, deti sa zastavia/

DNK: Chceš sa s nami hrať?

PNK: Hm, chcem.

/opatrne podíde k hranici, pozrie sa na dobrú nočnú košielku, na deti, tie prejavia súhlas, podá ruku dobrej nočnej košielke a s jej podporou prekročí magickú hranicu dobra a zla/

DNK: Môžeš byť slepá baba.

PNK: Nie, nie, ty buď slepá baba.

DNK: Dobre.

/hra pokračuje, posledná slepá baba je „spievaná“, decká sa počas spevu presunú späť pod plachtičku ako pod perinu. Deti sa chytajú za krk, rozväzujú si šatky a hovoria psíčkovi a mačičke/

DIEŤA 2: Počuj, psíček, to bola dobrá hra, celkom ma z nej prestalo bolieť hrdlo...

DIEŤA 3: A mňa prešiel kašeľ...

DIEŤA 4: A mňa horúčka...

DIEŤA 5: A mňa prešiel fúrik! (*tento vtip si vymyslel Michal, tak sme mu ho tam nechali*)

MAČIČKA: Tak to je potom všetko v poriadku, dokonca aj psíček je v poriadku ☺, však?

PSÍK: Jasné, že som v poriadku. Dokonca na mňa nelezie ani žiaden pomaranč.

DETI: A čo nejaký ten bacil? Bc-bc-bc-bccc! *Bzzzzzzzzzzzzzzz !!!!!!!*

/premenia sa na komáre a začne sa naháňačka, hudba – „groteska“, klaňačka v réžii psíčka, odchod zo scény/.

5. Fáza: Klaňačka je súčasťou predstavenia, je dobré, ak si deti uvedomia, že je to čas, kedy sa poďakujeme divákovi za priazeň a rozlúčime sa s ním. Nie je to priestor na upratovanie scény, rozbor predstavenia...Často sa, najmä pri nižších ročníkoch, stáva, že takmer v tom istom okamihu, keď doznie posledná veta, deti začnú rozoberať predstavenie. Je to úsmevné, no vhodnejšie je, ak sa tento „rozbor“ presunie na neskôr, keď aj emócie poľavia a doznie samotná atmosféra predstavenia.

Ak sa podarí priviesť tvorivosť detí do uceleného tvaru, je to vždy pozitívna správa a akákoľvek kritika nie je namieste. Naopak, je dobré stavať na pozitívnych momentoch, a na týchto emóciách stavať základy ďalšej, budúcej tvorby. Neznamená to jednostranné, nekritické pochlebovanie, no v každom predstavení sa určite nájdú dobré okamihy a cez tie sa môžeme preniesť i k pomenovaniu vecí, na ktorých môžeme ešte pracovať. Kritika znamená hodnotenie, nie negatíva bez protipólu. Pozitívna kritika môže byť prínosom a prospešnou motiváciou, no a dobrá motivácia... znamená vkročenie na ďalší pomyselný schodík vo svete tvorivosti, sebaobjavovania a fantázie.

Obrázok 30 Okamih

Zdroj: vlastný návrh

ZÁVER

Tvorivá dramatika poskytuje skutočne obrovské množstvo možností a námetov, vďaka ktorým sa môže pedagóg popasovať s akýmkoľvek (aj nezáživným) učivom. Spôsob podávania faktov a poučiek nemusí vždy znamenať len memorovanie a suchý výklad. Metódy a princípy takejto práce s deťmi možno uplatniť rovnako na ZUŠ, ŠKD ako i ZŠ. Dlhoročná prax ukazuje, že používanie tvorivej dramatiky spolu so sústavným motivovaním detí, sú pre deti naozaj dobrou cestou, o ktorej rozprávajú, a z ktorej čerpajú aj v neskorších rokoch.

Vzťah pedagóga a žiaka založený na partnerstve a vzájomnom rešpekte je oveľa kvalitnejší a nielen pre dieťa znamená veľa. Dôvera, s akou sa dieťa na učiteľa opakovane obracia, je neskutočným darom.

Prínos opisovaného prístupu vidím nielen v skvalitnení spôsobov vyučovania, ale predovšetkým v postupnosti konkrétnych činností, ktoré netvoria len nejaké samostatné cvičebné jednotky, ale sú súhrnom na seba nadväzujúcich aktivít, v ktorých zaujímavý príbeh celkom nenápadne prevedie dieťa cez rôzne techniky, metódy a privedie ho k novým komunikačným, pohybovým zručnostiam, rozvíja jeho vzťahy v kolektíve. Scenár známej rozprávky v sebe syntetizuje slovo, pohyb i priestor, necháva dieťa „hrať sa“, neschováva ho za papierové domčeky a kulisy, neoblieka ho do krásnych, no obmedzujúcich kostýmov s chvostíkmi, či uškami, ale pomocou náznaku, jednoduchého kostýmovania a jednej plachtičky ponúka otvorený priestor pre fantáziu a hru.

Detská dramatická tvorivosť a jej zásady chránia dieťa pred optikou dospelého a dovoľujú mu využiť svoj vlastný um a schopnosti, pomáhajú mu dozrievať vo všetkých oblastiach rozvoja osobnosti. Pozitívne sebahodnotenie pomáha dieťaťu rovnako pozitívne hodnotiť svet okolo seba, nemá potrebu s ním bojovať, pretože sa vo svojej vlastnej koži cíti dobre.

Veríme, že uvedené postupy si nájdu miesto aj v iných triedach a budú pre deti rovnako zábavné a obohacujúce ako boli u nás.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJOV

1. Bekéniová, L. 2001. Metodické námety na tvorivú dramatikú v škole. MC, Prešov. 2001. ISBN 80-8045-235-0.
2. Bekéniová, L. 2012. Tvorivá dramatika v edukačnom procese. 1. vydanie. Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava. 2012. [on line] 2012. Dostupné na: <<http://www.mpc-edu.sk/>>.
3. Bekéniová, L. 2007. Daidalos a Ikaros (štruktúrovaná dramatická hra). MPC, Prešov. 2007. ISBN 978-80-8045-492-0.
4. Čapek, K. 1987. O psíčkovi a mačičke. 8.vydanie. Mladé letá, Bratislava. 1987.
5. Dismán, M. 1982. Receptář dramatické výchovy. 2.vydanie. Státní pedagogické nakladatelství, Praha. 1982.
6. Dramatická výchova v materskej škole. 1991. Účelová publikácia ÚÚVU. Bratislava. 1991
7. Feldek, L. 2011. Čiernobiele rozprávky. 1.vydanie. Virvar, Zohor. 2011. ISBN 978-80-970513-1-0.
8. Gracová, X. Lindtnerová-Krošláková, E. 1984. Metodická príručka pre 1.a 2.ročník I.stupňa základného štúdia literárno-dramatického odboru ľudovej školy umenia. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava. 1984.
9. Grohová, E. 2005. Metodická príručka pre PŠ, 1.a 2.ročník I.stupňa základného štúdia literárno-dramatického odboru základnej umeleckej školy. MŠ SR. 2005. ISBN 80-7098-401-5.
10. Machková, E. 1980. Základy dramatické výchovy. SPN, Praha.1980.
11. Mrvová, A., Bakošová, E. 1995. Súzvuky tvorivosti I.,II. Národné osvetové centrum, Bratislava. 1995. ISBN 80-7121-087-0.
12. Pajdhlhausenová, E., Majzlanová, K. 2011. Tvorivá dramatika v edukačnom procese. Univerzita Komenského, Bratislava. 2011. ISBN 978-80-223-3120-3
13. Pršová, E. 2012. Tvorivá dramatika. 1.vydanie. Združenie tvorivej dramatiky Slovenska, Banská Bystrica. 2012. ISBN 978-80-971188-0-8
14. Školský vzdelávací program základnej umeleckej školy v Slovenskej republike. [on line] 2008. Dostupné na: <<http://www.statpedu.sk/>>.
15. Tvorivá dramatika v edukácii a inscenačnej praxi detských dramatických súborov. 2011. Zborník príspevkov. Národné osvetové centrum, Nitra. 2011. OSBN 978-80-7121-338-3.

16. Tvořivá dramatika 50/2007. Roč. XVIII,č.50. 2007. Nipos-pracovište ARTAMA ve spolupráci se sdružením pro tvořivou dramaturgii a katedrou výchovné dramaturgii DAMU, Praha. 2007. ISSN 1211-8001.
17. Urbanová, A. 1986. Popelka divadla pro děti. Krajské kulturní středisko, České Budejovice. 1986.
18. Uličiansky, J. 2009. Malá princezná. Perfekt, Bratislava. 2009. ISBN 978-80-8046-444-8.
19. Valenta, J. 1998. Metody a techniky dramatické výchovy. Strom, Praha. 1998. ISBN